

2. Максимов С. І. Філософія права: сучасні інтерпретації: вибр. праці: статті, аналіт. огляди, переклади (2003–2011). 2-ге вид., допов. Х.: Право, 2012. 432 с.
3. Кант І. К вечному миру // Кант І. Соч.: В 6 т. Т. 6. М., 1966.
4. Кант І. О поговорке... // Кант І. Соч.: В 6 т. Т. 4. Ч.2. М., 1965.
5. Честнов І. Л. Универсальны ли права человека? // Правоведение. 1999. №3.

Мозгова Н. Г.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ХРИСТИЯН ВОЛЬФ ТА ЙОГО РОЛЬ У СТАНОВЛЕННІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ФІЛОСОФСЬКОЇ ОСВІТИ У XVIII – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст.

На долю німецького філософа та освітянина Християна Вольфа (1679-1754) в історії європейської філософської думки випала досить неоднозначна, більш того навіть суперечлива роль. Зокрема, в історико-філософській літературі складалася досить стійка оцінка його філософії як плоскої та беззмістовної, яка лише поверхово систематизувала духовний спадок Ляйбніца з метою популяризації геніальних ідей останнього. У найбільш різкій формі така оцінка була сформульована ще Гегелем, а у більш пом'якшеній формі її можна віднайти навіть у роботах Маркса та Енгельса [див.: 2, Т. 2. С. 141].

Але з точки зору популярності та зажиттєвої слави, з Хр. Вольфом не може зрівнятись жоден з європейських філософів XVIII ст. Достатньо згадати, що Вольф був обраний членом майже всіх академій Європи, у тому числі і Російської академії наук. Зокрема, двічі у 1716 та 1720 рр. філософ був запрошений до Росії Петром І. Його праці були покладені в основу філософської освіти навіть у тих країнах Європи, які набагато випереджали Німеччину за соціально-економічним та політичним рівнем розвитку. Він по праву вважається родоначальником європейської філософської просвіти.

Не менш важливу роль Хр. Вольф зіграв і у вітчизняній філософії, особливо в освіті другої половини XVIII – середини XIX ст.

Загалом хронологічні рамки максимального впливу ідей Хр. Вольфа на вітчизняне суспільство припадають на період з 20-х р. XVIII ст. до 40-х р. XIX ст. Причому вплив вольфіанства в Російській імперії, а Україна в ті часи входила до її складу, почався у лоні якраз не духовної, а світської освіти. «З відкриттям Московського університету, – писав відомий історіограф історії російської філософії Я. Колубовський, – світська філософія розпочинає прямо з вольфіанства, яке поступово прививається і в духовних закладах» [1, с. 530]. Вперше викладання натуральної філософії за системою Хр. Вольфа розпочалося в Академічному університеті при Петербурзькій академії наук, і лише згодом вчення Вольфа розповсюдилося у духовно-академічній освіті. Колубовський у своєму нарисі з огляду російської філософії продовжує: «найміцніше в російській школі ствердився вольфіанський напрям, який поступово привився і в духовних закладах» [1, с. 530]. При цьому не можна ігнорувати й того факту, що філософія в Російській імперії XVIII ст. викладалась не як наука, яка могла вказувати шлях до істини, а як дисципліна, метою якої виступало «натаскування» розуму для більшої гнучкості, тобто для гімнастики розуму.

Не можна забувати й того факту, що спочатку вчення Хр. Вольфа отримало розповсюдження як науковий напрям і лише згодом – як предмет викладання та як дидактична філософська дисципліна. Саме з цієї причини спочатку були перекладені фізико-математичні праці Вольфа, і лише потім, – у якості навчального матеріалу, – підручники Баумайстера, Вінклера, Круга. Праці останніх авторів були компактними та лаконічними і саме це послугувало тому, що вони більш підходили у якості навчальних посібників, ніж набагато оригінальніші та численні праці самого Хр. Вольфа. «Скрізь були в ходу підручники Баумайстера, перекладені також і

російською мовою, ... а пізніше на зміну Баумайстеру приходить Вінклер» [1, с. 530].

Таким чином, філософія Вольфа мала величезний вплив на вітчизняну філософську традицію у тому сенсі, що вона сформувала останню як науку, а її першим транслятором в університетській науці та освіті на теренах Російської імперії виступив Михайло Ломоносов.

Як відомо, Ломоносов, навчаючись у Московській слов'яно-греко-латинській академії, був у 1735 р. відряджений як її кращий студент до Німеччини у м. Марбург, де прослухав курси Хр. Вольфа з механіки, гідравліки, гідростатики, аерометрії, теоретичної та експериментальної фізики, а головне – з логіки та метафізики. При цьому Хр. Вольф зумів побачити у своєму талановитому учневі майбутнього великого вченого, а М. Ломоносов, у свою чергу, на все життя зберіг повагу до свого визнаного вчителя. Це, так би мовити, зовнішня канва взаємовідносин між Вольфом та Ломоносовим, але існувала ще й внутрішня канва – це світоглядний вплив вчителя на свого талановитого учня. Адже Ломоносов – це не тільки вчений-експериментатор з конкретних наук, але також теоретик і філософ. А ця фундаментальна риса стилю мислення Ломоносова склалася вже під безпосереднім впливом Хр. Вольфа.

Оскільки Хр. Вольф був визнаним представником класичного раціоналізму, то його раціоналізм не міг не зіграти позитивної ролі у залученні вітчизняної філософської думки до західноєвропейської філософської традиції Нового часу. Але разом з тим, вольфіанство за своїм ідеологічним навантаженням аж ніяк не могло стати офіційною і панівною філософією Російської імперії у XVIII ст. Адже вона залишалась країною з самодержавним політичним устроєм і православ'ям як офіційною державною релігією.

Що ж до історичної долі філософських ідей Християна Вольфа у структурі вітчизняного духовно-академічного філософування, то ця доля була цілком неоднозначною. Зокрема, якщо у початковий період існування духовно-академічної філософії (у стінах Києво-Могилянської академії

протягом XVIII ст.) вольфіанство відіграло провідну роль у викладанні філософських курсів, то вже на початку XIX ст., коли розпочалося організаційне реформування старої та формування нової православної вищої школи, загальна впливовість та значення вольфіанської філософії поступово прийшли до повного занепаду.

Література

1. Колубовский Я. Философия у русских // Ибервег Ф., Гейнце М. История новой философии в жатом виде. СПб., 1890. Т. 2.
2. Маркс К., Энгельс Ф. Святое семейство // Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения: в 50 т. М.: Гос. изд-во полит. лит-ры, 1955. Т. 2. С. 3-230.
3. Соколов Н. И. Воспоминания и автобиография Одесского протоиерея // Киевская старина. 1906. № 10. С. 155–197.
4. Philosophisches Wörterbuch begründet von Heinrich Schmidt Alfred Krones Verlag. Stuttgart? 1957. 527 s.

Овчаренко Н. М.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

МИСТЕЦТВО У РОЗУМІННІ Ф. ШЕЛЛІНГА

Фрідріх Вільгельм Йозеф Шеллінг – видатний філософ, представник німецького ідеалізму. Він зробив значний вклад у філософію мистецтва завдяки своїм роботам «Система трансцендентального ідеалізму» та «Філософія мистецтва», в яких детально розглянув питання, яким чином відбувається створення витвору мистецтва та у чому полягає механізм творчого акту.

Філософ вважав, що художня творчість відбувається несвідомо за аналогією з тим, як відбуваються процеси у природі, при цьому свідоме і несвідоме взаємопроникають одне в одне у мистецтві. До несвідомого Ф. Шеллінг відносить природу, до свідомого – свободу. Вчений зазначає, що у витворі мистецтва «зустрічаються» його теоретичні та практичні сторони.